Nr. 26 1938 m. spalių 28 d. I metai.

VARPELIS

„AIDO“ PRIEDAS VAIKAMS

VIENYBĖ—GALYBĖ

Kaip mūs Jonukas ir Petrukas,
Nėr didesnių, gal būt, draugų:
Kartu jie žaidžia, dirba, mokos,
Kartu jie sėda prie pietų;

Kartu paskaito jie „Varpelį“ —
Daug moka pasakų, dainų —
Kartu jie maudosi upely,
Kartu pagaudo sau žuvų.

Jei vieną nedraugai apstoja
Ir nori skriausti, tai tuomet
Abu kai mūras drąsiai stoja —
Ir kovą laimi visuomet.

Gyvent ir dirbti bus jiems miela,
Kova ir pergalė lengva,
Jeigu gyvenime kas dieną
Ištvers vienybėj visada.

K. Tėma

Vėlinių dieną

Visi žino, kas šią dieną reikia daryti. Prisimena šią dieną savo gimines, draugus ir pažįstamus, kurie jau yra mirties slenksčiu persiskyrę su mumis. Eina tada aplankyti nors jų kapelių.

Kartu su kitais žmonėmis eina ir vaikų pulkelis. Kiekvienas jų ką nors neša. Antanukas neša iš medžio išdrožęs kryželį, Katrytė—nupintą iš paskutinių gėlių vainikėlį, Petrukas — nusipirkęs keletą žvakelių.

Vaikai žino, jog čia, kapinėse, prie senosios liepos, palaidotas našlaitis Silvukas, pirmos klasės draugas.

Liepa, ištiesusi savo šakas ant Silvuko kapo, tyliai šlama liūdną dainelę. Savo lapų čežėjimu aiškina Silvuko vėlei, kad geri vaikeliai nepamiršo jo ir kad jo kapelis nebus apleistas.

Vaikai aprengė Silvuko kapelį. Uždegė pastatytas žvakutes. Suklaupę pakalbėjo poterėlius už jo vėlę.

Silvuko vėlė džiaugiasi iš dangaus, žiūrėdama į taip gerą buvusių jos draugų darbą.

O senoji liepa, iškėlusi savo viršūnę, skelbia apylinkei apie geras šių vaikelių širdeles.

M. Č.

Kapinės

Ten ant aukšto kalno
Tūno kapinynas.
Kas jį tik aplanko,
Svajos tam ir pinas...
Stovi medžio kryžiai, —
Kryžiai samanoti,
Jie seselių mūsų
Ašaroms mazgoti.
Čia seneliai miega, —
Mūs tautos didvyriai,
Pergyvenę amžių,
Vargo daug patyrę.
Vargo daug patyrę,
Broliai mūs, sesutės,
Mažųjų našlaičių
Tikrosios motutės...

R. Guobys.

Našlaitėlis

Ar tai girios pušys šlama?
Ar gegutė ten kukuoja?
Ar lakštutė čiulbuonėlė
Daineles savo dainuoja?

Anei senos pušys šlama,
Nei gegutė ten kukuoja,
Nei lakštutė čiulbuonėlė
Daineles savo dainuoja, —

Tik ten verkia našlaitėlis
Ant kapelio motinėlės.
Verkdams skundžias motinėlei,
Koks jo liūdnas likimėlis.

V. Navackas.

Vienišas kopūstas

Jau seniai surinko vaikai ir sunešė pastogėn morkas, burokus. Ežės liko dykos. Tik vienoj morkų ežėj stypso kopūstas.

Pirmiau buvo jis labai nepatenkintas savo kaimynėmis-morkomis, nuolat tik bardavosi, niekindavo jas, bet šiandien, netekęs draugystės, labai nuliūdo. Žvalgosi, dairosi, ar nepamatys kur morkelės ar burokėlio, bet kur tau — nei gyvos dvasios. Ilgos pasidarė jam rudens dienos ir baisios tamsios naktys. Nebemalonus pasidaro jam šis pasaulis, nebemeilus ir gyvenimas. Stovi užsimerkęs ant vienos kojos, snaudžia, nebesižavi, kaip seniau, šiuo pasauliu, lyg visus jausmus praradęs, vien tik jaučia, kaip visas jo kūnas stingsta, o galva tik brinksta, storėja, storėja, sunkėja, o jo koja smilgsta, linksta, ir visas jo kūnas, negailestingai vėjo supamas, linguoja.

— Tai nelemtas vienišo gyvenimas!—dejuoja kopūstas.— Tebūnie, kaip nori... te mane rauja, peiliais kerta, man vis tiek. Nebenoriu čia vienas būti.

Staiga sugirgždėjo daržo vartai, ir įėjo daržan šeimininkė su Magdute, krepšiais ir peiliais nešinos.

— Matai, mamyt, koks didelis užaugo kopūstas... Duok peilį, aš jį nukirsiu...

Sudrebėjo visas kopūsto kūnas, kai išgirdo taip Magdutę kalbant. Užsimerkė ir sukando dantis, pamatęs švytruojantį Magdutės rankoje aštrų peilį. Sužvango peilis, sučirškėjo kopūsto kotas, ir griuvo žemėn vienišas kopūstas.

Čiak-čiak, kapoja šeimininkė su Magdute kopūstų galvas, lūp-lūp muša šeimininkas sukapotus kopūstus statinėj.

— Man kotą, man kotą!— prašo vaikai, sukinėdamiesi apie stalą.

— O man tai iš to didžiojo kopūsto kotas — aš iš jo padarysiu didelį laivelį ir pavažinėsiu geldoje Onytės lėlytes, — kalba Jonelis, paduodamas didžiulę kopūsto galvą, kurią Magdutė parnešė iš morkų ežėlės.

Ž. Kukutis.

* * *

Du kart du —
Keturi!
Todėl tu
Bėgt turi!

Lazinkos

Seniau toje vietoje, kur dabar yra Lazinkų sodžius, buvo didžiuliai karklynai. Tuo metu, sako senesni žmonės, čia gyveno gudai. Jie karklus vadina „l o z a“, — nuo šio žodžio ir mūsų sodžių bene imta L a z i n k o m i s vadinti.

Jei iš Vilniaus važiuosime į šiaurės rytus, tai už 140 km rasime Lazinkų sodžių. Švenčionietis turėtų važiuoti 50 km į rytus.

Lazinkų kaimo apylinkės gražios. Į pietus žaliuoja Pajuodupio miškas, į vakarų pietus — gražus Ateselio miškelis. Už pusės kilometro plaukia B i r v e t o s upė. Jos pakraščiais tęsiasi didelės pievos, apaugusios dar ir dabar karklais. Pievas vadina P a b i r v e t i s. Pro sodžiaus daržus plaukia mažas J u o d a s a i upelis.

Per karą Lazinkų sodžius buvo sudegintas ir visai sunaikintas. Tačiau mūsų darbštūs tėveliai vėl jį atstatė dar gražesnį, negu jis buvo prieš karą.

Lazinkų sodžius nedidelis. Jame gyvena vien lietuviai. Visi mėgsta skaityti lietuviškas knygas ir laikraščius. Mūsų, vaikų, Lazinkose taip pat nedaug. Apie mus kiti sako, kad esame pavyzdingi, geri ir paklusnūs tėvelių vaikai. Mes tokiais norime būti ir stengiames Dievui ir tėveliams įtikti. Mėgstame pasiskaityti „Varpelį” ir iš jo pasimokyti eilučių.

Į rytus nuo mūsų kaimo gyvena gudai. Tai jau visai kitos tautos žmonės. Jie kalba visai kitokia kalba, ir lietuviai, gyveną toliau nuo mūsų į vakarus, su jais jau nesusikalba. Gudai mūsų kalbos pramokti nesistengia, vis laukia, kad lietuvis su jais kalbėtų gudiškai. Mes, lazinkiečiai, tvirtai laikomės savo gimtosios kalbos ir jiems nepasiduodame.

O, mes niekam nepasiduosime!

J. Steponėnas.

Kiškis

Kiškis, kiškis
Rudas, pilkas.
Kiškis bijo
Senio vilko.

Ausys stačios,
Akys juodos,
Išsigando
Kiškis uodo.

Ir lapelio
Kiškis bijo,
Kiškį šunys
Vijo, vijo.

Bet ausytes
Jis pastatė
Ir jo šunys
Nebematė.

Paulius Drevinis.

Ir čia gyveną vaikai skaito „Varpelį“.

Brangūs vaikučiai

Praėjo vasara, atėjo ruduo, o ten ir Kalėdos jau nebetoli. Prisibėgiojote per vasarą po laukus, pievas, miškus, ar tai žąseles ar karveles beganydami, uogeles, grybus berinkdami. Gražūs mūsų laukai, pievos ir miškai, tiesa? O kaip sveika ir linksma po juos bėgioti!

Juozukas, pamenate, pavasarį buvo visai išblyškęs, silpnutis, o dabar, pažiūrėkit, koks jis raudonikis, visai nebe tas vaikas. Arba Birutė... Būdavo, kai tik kiek paskaitys, parašys, tai ir aimanuoja — galvą, galvą! O dabar? O dabar, sako, iš karto visą „*Varpelį*“ perskaito ir „*Aidą*“ perskaito — ir nieko, dar jai linksmiau.

Birutė man rašė, kad jūs visi, vaikučiai, esate stipresni ir raudonesni, negu pavasarį. Labai džiaugiuosi. Mat, mums kasdien reikia vis stipresnių ir smagesnių darbininkų, nes darbo labai daug, oi daug!

Tai Dieve jums padėk.

Jūsų draugas *Varpelis.*

DARŽE

Pilnas daržas priaugo įvairių daržovių: morkų, kopūstų, burokų, krapų ir kitų. Kai suaugo, tai ir bartis pradėjo. Mat, maža joms vietos pasidarė, ankšta. Didžiausias barnis kilo vienoj morkų eželėj Mat, kaip ten nenoromis ar per apsirikimą šį pavasarį šeimininkė pasodino vieną kopūstą tarp morkų. Išaugo iš to kopūsto storiausias kaimynas, net baisumas! O toks įkyrus, barningas. Nosį baisiausiai užrietęs, dargi žodžio jam niekas pasakyti negali, taip tuoj ir šaukia:

— Tylėk tu, virbale, skystablauzdi, laibanosi!

Baisiai sunku buvo daržovėms su juo gyventi. Dar kol buvo vasara, kol saulės buvo per akis, tai visiems užtekdavo. Bet dabar ruduo, dienos trumputės, saulutė kaskart mažiau bešildo... O čia tas kopūstas kupetys vis auga ir auga. Ir saulutę visai užstoja.

O vis kalba, o vis bamba. Kartą dargi pasakė, kad morka kvaila, kad morkos visas protas uodegoj, kad neva visas morkos skonis apačioj, šaknyse.

Jau šito mūsų morkelei buvo per daug. Kad nesuspigs:

— Tu, kopūstpalaiki, tu, pusgalvi!

— Ką? — suriko storu balsu kopūstas. — Kaip drįsti? Aš pusgalvis? Aš tau!..

Nežinia, kuo būtų tai visa pasibaigę, jeigu nebūtų atėjusi šeimininkė su Maryte ir Onyte.

Nutilo daržovės ir laukia, kas čia bus. Šeimininkė tuoj stvėrė morkas ir burokus rauti, o Marytė su Onyte tvarkė ir perrinkinėjo. Morkutės dargi cypė iš išgąsčio. O kopūstui ir galvą ėmė skaudėti iš baimės, nes šeimininkė ir peilį aštrų buvo atsinešusi.

— Neduok, Dieve, kad ji čia dabar švysteltų per mano kotą, tai ir pargriūčiau. Oi!

— Ar kopūstą šiandien kirsime, mamyt? — paklausė Marytė.

— Ne, kopūstas dar gali palaukti. Paskiau nukirsime.

Į pavakarį visas daržas buvo dykas. Liko tik vienas kopūstas. Pasidarė jam nejauku, liūdna. Nebebuvo su ko bartis. Ir ėmė dejuoti:

— Ką aš vienas darysiu, nė vienos morkelės, taip liūdna, oi, oi, oi!

K. K.

Liūdna

Kodėl man taip liūdna daros,
Kodėl man taip širdį gelia,
Kai prisimenu gimtinės
Plačia ūpę ir girdelę.

Kodėl mano rausvą skruostą
Vilgo ašaros lašelis?
Kodėl daug minčių graudingų
Tuokart man krutinėj kelias?

Manęs laukia ten tėveliai,
Jaunas brolis ir sesutė...
Gal todėl man širdį gelia,
Kad netenka kartu būti?

V. Kuolaitis.

Kai apsirėdome, tai šilta

Mūsų „Varpelis"

Kas gi jau atstoti gali
Mūsų skambųjį „Varpelį",
Kurs sekmadienį kiekvieną
Neša daug gerų naujienų?

Kur tiek rasime eilučių,
Pasakaičių ir žinučių,
Kas tiek daugel džiaugsmo teikia,
Ką taip branginti mums reikia?

Kas vis mus, vaikeliai, gina,
Kas mylėt moko tėvynę,
Kas jos vardą didį kelia, —
Kad ne mūs brangus „Varpelis"!

V. Kuolaitis.

Vyrai ir pipirai

Kas ten skaito?
Vyrai, vyrai!
Kas nemoka?
Tai pipirai...
Kas ten rėkia?
Vyrai, vyrai!
Kas dainuoja?
Tai pipirai...
Vyrai rėkė ir dainavo,
Tik pipirai garbę gavo.

Kas ten rašo?
Vyrai, vyrai!
Kas nemoka?
Tai pipirai...
Kas ten bėga?
Vyrai, vyrai!
Kas ten griūva?
Tai pipirai...
Vyrai bėgo, vyrai griuvo,
Tik pipirams bėda buvo.

Vytė Nemunėlis

Auksinė gėlė

Pasaka

Gana seniai vienoje šalyje gyveno neturtingi tėvai. Jie turėjo tik vieną sūnų. Atėjo tokia nelaiminga diena, kada abudu tėvai sunkiai susirgo ir mirė. Pasilikęs vienas sūnus, neturėdamas iš ko juos palaidoti, padegė namą su mirusių tėvų kūnais. Vaikas stovėjo ir žiūrėjo į degantį namą su tėvų lavonais. Sudegus namui, atsisveikino jis su savo gimtinės kraštu ir išėjo į platų pasaulį laimės ieškoti.

Eidamas per mišką, jis pamatė mažą arkliuką, bėgantį keliu. Vaikas, arkliuką pasigavęs, su juo nuėjo toliau. Beeidamas susitiko važiuojantį karalių. Karaliui vaikas labai patiko, todėl jis panorėjo pasiimti jį už tikrą savo sūnų. Karalius liepė vaikui sėsti į karietą ir kartu važiuoti į rūmus. Vaikas sutiko sėsti tik tada, jei į karietą leis įsikelti ir arkliuką. Karalius iš pradžių nenorėjo priimti arkliuko, bet, vaikui nenusileidžiant, sutiko. Vaiką rūmuose visi pamilo. Karaliai leido jį į mokslą. Mokslas jam labai sekės.

Toje šalyje buvo tokia sala, kurioje žydėjo auksinė gėlė. Kas tą gėlę nuskins, tam viskas gerai seksis. Karalius, žiūrėdamas pro žiūronus į salą, matydavo žydint auksinę gėlę, bet niekaip negalėjo jos nuskinti. Kartą berniukui leido jos pasižiūrėti. Vaikui užėjo didelis noras ją nuskinti. Vieną dieną nuėjęs pas savo arkliuką, apsikabino jo kaklą ir pradėjo gailiai verkti.

Arkliukas paklausė žmogaus balsu, ko jis verkia. Berniukas jam viską papasakojo ir prašė arkliuką jam padėti. Arkliukas vaiką nuramino ir tarė:

— Gerai, aš tau padėsiu. Tik tu turi karalienę paprašyti dviejų šilkinių skepetaičių, jas gavęs ateik pas mane.

Berniukas, gavęs ko reikia, nuėjo pas arkliuką. Norėdami, kad niekas nematytų, laukė sūtemos. Atėjo vakaras. Vaikas sėdo ant arkliuko ir išjojo. Prijojęs salą, berniukas savo arkliuką paliko lankoje pasilsėti, o pats nuėjo gėlės skinti. Nuskintą gėlę gražiai susivyniojo, žiūrėdamas, kad nepažeistų nė vieno lapelio. Atėjo į lanką, sė-

do ant žirgelio ir linksmas jojo namo. Parjojęs gėlę į rankas, atsiskleidžia jos vieną lapelį ir viską žino. Karalius stebis jo išmintimi, kad jis ir vyriausią jo sūnų mokslu pralenkė.

Karalius pažiūrėjo kartą pro žiūronus į salą ir be galo nustebo pamatęs, kad auksinės gėlės nebėra. Tada jis suprato, kas ją nuskynė. O norėdamas geriau įsitikinti, jo kambario sienoje išgręžė skylę. Vakare žiūri karalius — berniukas pasiėmė gėlę, atsiskleidė jos vieną lapelį ir jis viską žino. Po kelių dienų karalius sako vaikui:

— Kad tu toks buvai išmintingas ir drąsus nuskinti gėlę, tai iš tos salos atgabenk gražiąją užkeiktą karalaitę, kurią mano sūnus nori vesti, o niekaip negali jos iš tos salos pasiimti.

Berniukas nusigando, bet vilties nenustojo. Eina pas savo mylimąjį arkliuką, apsikabina jo kaklą ir pradeda gailiai verkti, prašyti, kad padėtų. Arkliukas patarė berniukui paprašyti karalių maišelio pinigų. Gavęs ko prašė, išsirengė į kelionę. Jodami per miestą, pinigus pradėjo į šalis mėtyti, žmonės juos rinko ir mūsų keleiviams nieko nepadarė. Taip laimingai prajojo miestą.

Prijojo salą, arkliuką paliko pievoje, o pats nuėjo karalaitės. Radęs karalaitę, pasiima ir nešas. Jam benešant, atūžė vėjas ir sako:

— Kai susės į karietas šliūban važiuoti, visos karietos iškils į padangęs, ir karalaitė vis tiek mums teks; o kas, girdi, tai pasakys, ligi kelių akmeniu pavirs.

Berniukas neboja, žengia toliau. Atūžė antras vėjas ir sako:

— Jeigu tas negelbės, tai vis tiek visi svečiai numirs, nes valgiai užnuodyti. Karalaitė vis tiek mums teks, o kas, girdi, pasakys — ligi juosmens akmeniu pavirs.

Jis bėga toliau. Atūžė trečias vėjas ir sako:

— Jei tas negelbės, tai abu jaunuosius pirmą naktį praris slibinas su dvylika galvų, tai karalaitė mums vis tiek teks, o jei kas, girdi, pasakys — visas akmeniu pavirs.

Berniukas grįžo su karalaite. Karaliaus rūmuose imta ruoštis vestuvėms. Į vestuves buvo priprašyta daugybė svečių. Vaikas prašė karalių, kad leistų jam tvarkyti vestuves. Karalius nenorėjo sutikti, bet vaikas ašarodamas maldavo, ir karalius paskyrė jį vestuvių tvarkdariu. Kai karietos pas rūmus sustojo, vaikas į vieną įmetė kačiuką, į kitą šuniuką, ir visos karietos iškilo į padanges. Jis įsakė tarnams atvežti kitas karietas, ir išvažiavo į šliūbą. Paskui paėmė su staltiesėmis visus valgius nuo stalo ir išmetė laukan. Įsakė atnešti kitus valgius. Ir patys karaliai, tai matydami, nieko nesakė, bet tik liepė tarnams jo įsakymus vykdyti. Norėdamas įeiti į karalių miegamąjį, pasidirbo nuo tų durų raktą.

Jaunieji besilinksmindami pavargo ir nuėjo pailsėti. Jiems užmigus, išėjo slibinas su dvylika galvų. Berniukas nukapojo visas galvas, išsipiovė liežuvius ir susidėjo į kišenę, slibino kūną užkasė į žemę, o kambarį gražiai išmazgojo, kad nebūtų nė žymės. Kertant slibino galvas, vienas kraujo lašas užkrito ant karalienės veido Norėdamas, kad nebūtų žymės, priėjo ir pasilenkė tą lašą nulaižyti, bet tuo tarpu pabudo karalius ir suriko:

— Ką, ar tu mano žmoną bučiuoji! nužudyt tave!

Pabudo ir karalienė. Vaikas pradėjo aiškintis ir kartu pasakoti, kaip jis jiems gera darė. Jis pradėjo pasakoti, kaip jis nešė karalaitę ir ką sakė vėjas. Sakant pas-

kutinius žodžius, pavirto ligi kelių akmeniu. Karaliai prašo, kad jis daugiau nebepasakotų, bet jis atsakė:

— Pradėjau, turiu baigti.

Sakydamas antro vėjo žodžius, pavirto ligi juosmens akmeniu. Juodu maldauja nepasakoti, bet jis vis pasakoja ir, sakydamas trečio vėjo žodžius, visas akmeniu pavirto.

Karaliai labai nusiminė: nežino kas bedaryti, kad jis tiek gera jiems padarė, o jie blogu atsimokėjo. Kelius metus palaikė akmenį kambary, pagaliau, išnešė laukan ir padėjo prie rūmų. Eidami pro akmenį karaliai apsiverkdavo.

Jie turėjo gražų vaikelį, kurį labai mylėjo. Vieną naktį abiem prisisapnavo vaikas, kurs sakė:

— Jei norit, kad aš atgyčiau, išpiaukit savo sūnaus širdį ir tuo krauju patepkit mano akmenį.

Karaliai atsikėlę papasakojo vienas kitam savo sapną ir nuliūdo. Gaila mylimojo sūnaus, bet gaila ir to, kurie tiek daug gera jiems padarė. Verkdami išpiovė sūnui širdį ir patepė jos krauju akmenį. Ir akmuo atvirto į žmogų.

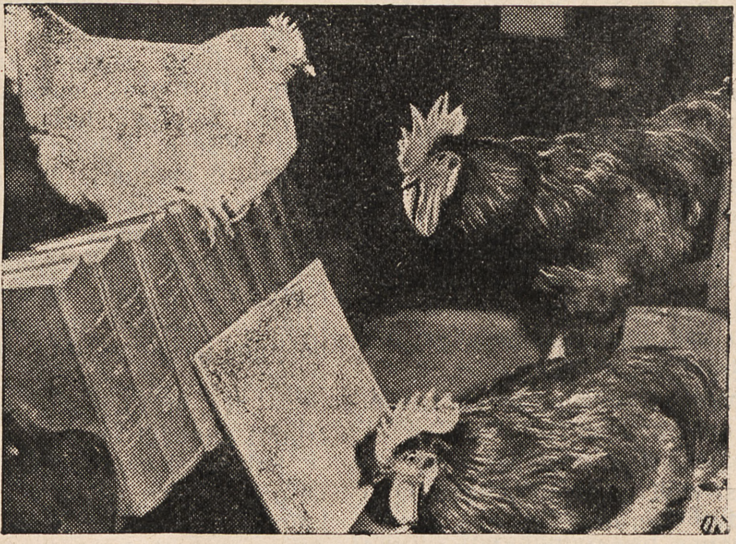
Nusiminęs karalius sėdėjo kambary. Atėjo pas jį geradaris ir paklausė, ko jis toks nuliūdęs. Jis atsakė:

— Per tave pražudėm savo sūnaus gyvybę.

— Nueikit ir pažiūrėkit: jūsų sūnus kambary žaidžia auksiniu obuoliu.

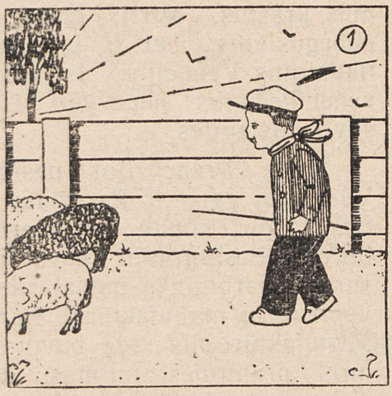
Karalius nuėjęs pamatė sūnų žaidžiantį obuoliu. Vaikas prašė karalių ir visus tarnus su juo kartu eiti į bažnyčią. Pasiėmė savo arkliuką ir su visais nuėjo į bažnyčią. Bažnyčioje ištarė:

— Dulkė esi, į dulkę pavirsi,—ir su arkliuku pavirto į dulkes. Taip abu draugai pabaigė savo gyvenimą.

Ir jos atėjo mokintis...

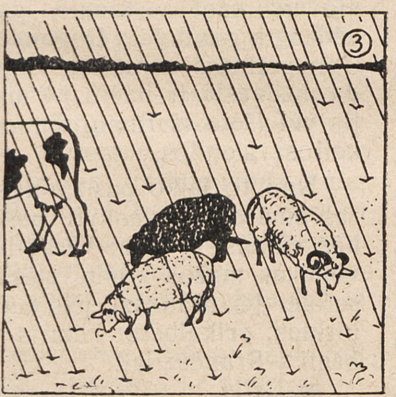
PIEMENĖLIO VARGAI RUDENĮ

Ak, vaikučiai mylimieji,
Vėl pas mus jau užviešėjo
Niūrus, šaltas rudenėlis.
Nelinksma jau saulužėlė
Rytą teka. Nelinksma
Ein ganyklon ir banda.

Už visus tačiau liūdniausias
Piemenėlis! Apsiblausęs
Ir paniūręs jisai gena
Savo bandą. „Dieve mano —
Eidams mąsto — vai kada
Pasibaigs ta ganiava!"

Kad šiek tiek išsiblaškytų
Ir apšiltų mūs bernytis,
Susikuria sau lauželį.
Bėga, spragsi jau ugnelė,
O jis šildosi mielai —
Bet tat trunka neilgai.

Staiga pūstelėjo vėjas,
Tamsūs debesys užėjo
Ir pradėjo smarkiai lyti.
Vargšui, kaip štai čia matyti,
Tenka slėptis po medžiu —
Tikrai nūn ganyt sunku!

Veidrodžio istorija

Senovėje, kai dar nebuvo stiklo veidrodžių, juos atstodavo metalinės plokštelės, kurios buvo daromos iš sidabro arba iš vario ir alavo lydinio. Tačiau metaliniai veidrodžiai greitai pajuosdavo. Po kiek laiko žmonės išmoko veidrodžius apsaugoti, pridengti juos nuo oro stiklu. Tokiu būdu atsirado pirmieji, nors ir nelabai panašūs į šiandieninius, stiklo veidrodžiai.

Prabėgo dar kiek laiko, ir vienas mokslininkas išrado dabartinį stiklo veidrodį. Toks veidrodis padaromas ant stiklo pilant sidabro lydinį. Sidabras po truputį nusėda ir padengia stiklą žibančiomis nuosėdomis. Kad tos nuosėdos nenusitrinių, ant jų uždedamas sluoksnis dažų.

Dabar veidrodžių gaminimas — lengvas darbas. Tačiau pries 350 metų veidrodžius mokėjo gaminti tik vienas Italijos miestas — Venecija. Venecijiečiai veidrodžių gaminimo būdą slėpė; miesto įstatymai kiekvienam, kas drįstų svetimšaliui išduoti paslaptį, grasino mirtimi. Venecijos vyriausybės įsakymu, visos veidrodžių dirbtuvės buvo perkeltos į nuošalią Murano salą, į kurią neleisdavo svetimšalių. Tais laikais Murano saloj buvo 40 didelių veidrodžių gamybos įmonių, kuriose dirbo keli tūkstančiai darbininkų. Tiktai į vieną Prancūziją kasmet buvo išvežama 200 veidrodžių dėžių. Murano saloje buvo gaminami ne tik veidrodžiai, bet ir įvairūs balto ir spalvoto stiklo indai, kurie buvo garsūs visame pasaulyje.

Murano salos meisteriai čia buvo labai gerbiami. Stikliaus vardas buvo ne mažiau garbingas, kaip bajoro. Salą valdė pačių stiklių renkama taryba. Tik vienu atveju stiklių laisvė buvo aprėžta: įstatymai jiems griežtai draudė vykti į svetimus kraštus. Mirtis grėsė ne tik pabėgusiems, bet ir jų šeimoms, likusioms Venecijoj. Ir vis dėlto venecijiečiams nepavyko išlaikyti savo paslapties.

Kartą Prancūzijos pasiuntinys Venecijoj gavo iš Paryžiaus slaptą laišką, kurį siuntė ministeris Colbert'as. Pasiuntiniui buvo įsakyta surasti darbininkų naujai karališkai veidrodžių manufaktūrai Paryžiuje. Manufaktūromis tada buvo vadinamos pramonės įmonės, kuriose dirbo daug darbininkų, kiekvienas savo įrankiu. Mašinų tada dar nebuvo.

Pasiuntinys gerai žinojo, kaip sunku pavilioti darbininkus iš Murano stiklo dirbtuvių, bet vis dėlto pasiryžo. Jau tą patį vakarą prie Prancūzijos pasiuntinybės rūmų, kurie, kaip ir visi Venecijos rūmai, stovėjo kanalo krante, priplaukė uždengta gondola. Iš gondolos išlipo petingas vyras, apsisupęs juodu apsiaustu ir nuėjo į rūmus. Kai jis vėl išėjo iš rūmų, buvo praėję kelios valandos.

Nuo to laiko paslaptingasis vyras ėmė dažnai lankyti pasiuntinybės rūmus. O tasai vyras buvo savininkas mažos krautuvėlės Murano saloje. Jis, prancūzų pasiuntinio papirktas, prikalbėjo keturis stiklius bėgti į Prancūziją.

Praslinko kelios savaitės, ir vieną tamsią naktį prie Murano salos kranto priplaukė laivas su 24 nuo galvos iki kojų apginkluotais vyrais. Iš tamsumos išėjo keturi stikliai, mūsų pažįstamo krautuvininko vedami. Jis įsėdo į laivą ir nuplaukė į Prancūziją, o krautuvininkas grįžo namo, slėpdamas po apsiausto skvernu savo pelną — 2.000 lyrų.

Darbas

Dirba seneliukas,
Dirbk ir tujen, vaike.
Man tėvelis sakė:
— Darbas viską teikia.

Darbas žmogų puošia,
Darbas žmogų kelia,
Ar tu būsi rūmuos,
Ar prastoj lūšnelėj.

Darbas mus maitina,
Darbas vargą dildo,
Darbas mūsų kluonus
Ir namus pripildo.

Darbas art ir sėti
Ir knygas skaityti, —
Tai nebėk nuo darbo,
Mielasai brolyti.

Paulius Legas.

Linų marka

Girdėjome, kaip gėlais rudens rytais kluone paukšėjo ir paukšėjo. Jau dienai prašvitus, bėgdavome visi trys ir nuo pado semdavome saujomis tamsias geltonas linų sėklas — sėmenis. Pūtėme iš jų pelus ir dulkeles, leidome pro pirštus slidžius plokščius grūdelius. Vyresnieji kreivomis žiūrėjo į tokį mūsų darbą, todėl užsidarydavome kluone ir ten sėmenimis pirkliaudavome. Vyresnis už mus su Pranyte Juozukas pradėjo vieną dieną pasakotį mums, kaip vieno pirklio žmona sėmenų aruode paskendo.

— Aš nepaskęsčiau, — pasakiau, — juoko daiktas išplaukti iš aruodo.

— Sėmenyse, sako, paplaukti negalima. Atsigulsi ar atsistosi — taip ir skęsti, kaip akmuo.

— Pamėginkime, — pasiūlė Pranytė.

Tuojau nutvėrę grėblius sustūmėme didesnę krūvą sėmenų į vieną draugę ir paeiliui mėginome plaukti. Kaip tik gulsime kuris, tuoj visas ir pasineriame slidžiuose plokščiuose grūdeliuose. Sėmenys lenda ausysna, nosysna, burnon.

— Tai kaip? — juokėsi iš manęs Juozukas, — moki sėmenyse plaukti?

— Kad tuoj pasiekiu padą. Jei būtų giliau, tikrai plaukčiau.

— Jei būtų giliau, tikrai paskęstum.

— Va, pažiūrėk,—kalbėjau jam, stumdydamas išsklaidytą krūvą,— tuoj tau parodysiu, kaip reikia sėmenyse plaukti.

Kai aš griuvau plaukti, girdėjau, kad Juozukas su Pranyte pumpo juokais. Staiga nutilo ir baidančiai pasakė:

— Ateina... Slėpkimės...

Maniau, kad juokauja, todėl taškiau krūvą visosna pusėsna, stengdamasis nors per pėdą paplaukti. Pačiame jėgų įtempime kluono vartai suzirzėjo ir akinanti dienos šviesa pamatė mane gulintį ant krūvos sėmenų.

— Ak tu, vaikeli, ką tu čia dabar darai? — išgirdau motinos balsą.

Karštas, kaip ugnis, pašokau nuo sėmenų krūvos, bailiai dairiausi aplink: Juozuko su Pranyte

lyg nebūta, nudelbiau akis, motina tęsė:

— Ateis tuoj tėvas, gausi kailin. Kas tai matė, sėklą taip barstyti.

— Kad aš... aš, mama... ėjau... paslydau ir... pagriuvau...

— Taigi... pagriuvai tu.

— O kai Juozukas pasakojo, kad pirklio žmona nuskendusi sėmenų krūvoj, tai aš prisiminęs norėjau išplaukti.

— Ne krūvoj, aš tau sakiau, bet aruode, — atsiliepė Juozukas nuo šieno.

— Tai jūs visi čia. Greičiau iš kluono! Mokytojas, ana, jau ateina, o jūs dar pamokų nė nepažiūrėjote.

*

Praėjo kelios dienos. Sėmenis tėvas išvėtė, supilstė maišuosna ir išvežė parduoti. Linus tuo tarpu surišo dideliais pėdais ir vos-vos kartimi susiekdamas nuvežė markon. Marka buvo ežerėly, kuris tarp kelmų ir liūnų teliūskavosi. Pasakojo senesnieji, kad ten kadaise buvęs didelis ežeras, bet atsitikę taip, kad prakiurusi žemė, ir visas vanduo ton kiaurymėn subėgęs. Tada palikęs tik tokis ežerėlis, kokis ir dabar tebėsą. Ir kaip tik toj vietoj, kur buvusi toji kiaurymė. Vyrai kalba, kad ežerėlio vanduo siekiąs net vidų žemės, giliausiai. Sako, ežerėlis visai neturįs dugno. Kišę ilgiausias kartis, jokiu būdu dugno nepasiekę.

Tik viename kampe yra prigrūsta daug akmenų, kelmų, velėnų. Tenai ir merkia linus. Tą vietą vadina — marka.

Jau kelinti metai, kaip rudens metu matome vis sumerktus vandenin linų pėdus, užvarytus kuolais nuo ežerėlio, apkrautus šakomis ir prislėgtus akmenimis. Dažnai, būdavo, pakalbame, kaip čia nors kartą ant tos markos užbristi. Mėginome ne kartą, bet vis, būdavo, gilu ir gilu.

Šiemet — kitaip. Pilna marka linų. Tik siauras vandens ruožas skiria marką nuo liūno. Užžergti dar negalima, bet įsibėgėjusiam užšokti, tai tik akimirkos darbas. Strikt ir ant markos.

*

Sekmadienį, kai turėjome daugiau laiko, kai dugumas namiškių išsirengė bažnyčion, o namuose liko tik viena teta, išsirengėme prie linų markos.

Mudu su Juozuku užšokome kaip mat. Bet Pranytei vis drąsos buvo maža. Pagaliau, šoko ir jinai. Atsistojo visai ant kraštelio markos. Kojos vandenyje atrodė baltos kaip popieris, jos ėmė kiek slysti. Pranytė svyriudžiavo, mosikavo rankomis, norėdama išsilaikyti. Mes su Juozuku skubėjome jai pagalbon. Tuo sykiu marka kiek palinko ir mes visi pliumpterėjome į vandenį. Šalta, nors tu imk ir verk vietoj. Bet nebuvo kada nei verkti, nei drebėti. Reikėjo lipti iš vandens.

Visi šlapi, sulig pažastim vandeny, braidžiojome ir braidžiojome. Nieku būdu negalėjome užlipti ant liūno. Pamygi kiek įkibęs — ir linksta visas. O viršun bėga šaltas šaltas vanduo. Pagaliau, atradome tą kelmelį, nuo kurio ant markos šokome, bet ir ten maža ką gelbėjo. Nebuvo kur atsispiria. Kojos lindo į dumblą. Pakeltos bėgo po kelmeliu. O iš ten, iš apačios, taip buvo šalta, taip baisu. Atsiminėme visus pasakojimus apie ežerėlį. Apie tą kiaurymę net iki žemės vidaus.

— Velniui tokioje vietoje linus merkia, — pyko Juozukas.

— Daugiau ant markos niekuomet nešoksiu, — ryžosi Pranytė.

— Kad ne tu, viskas būtų buvę tvarkoje, — prikišau jai aš.

Tada Pranytė pradėjo verkti.

— Nežliumbk, boba! — sudraudė ją Juozukas. — Reikia greičiau iš vandens lipti. O tai nuslysime greit į tą gilių gilybę, — parodė ranka į vilnijantį ežerėlį.

— Lipame ant marko, — pasiūliau aš, — kitaip mes čia užsikamuosime.

Tik kojų pirštais jau pasispirdami, kad giliau neįlįstumėme, visi mėlynomis rankomis ir pamažėli lipome. Marka judėjo, svyravo. Atrodė mums, plaukiame su juo į patį ežerėlio vidų.

— Tai prapuolėme, tai prapuolėme, — kartojame vienas po kitą.

Jau jau buvome beveik viršuje. Bet ėmė ir išslydo keli linų pėdai. Kaip tik tie, už kurių buvome įsikibę. Taip ir mirkome dabar vandeny jau nebe du, bet šešiese. Su tais linų pėdais priėjome vėl prie liūnelio Neužlipame. O šalta. Dantis į dantį klega. Drebulys krečia ir iš šalčio ir iš baimės.

— Durnumas! — pagriebė Juozukas kuolą. Ištraukė jį iš vandens ir pro jį užšliaužė ant liūnelio. Atkišo, jau pats tolokai atsistojęs, Pranytei.

— Kabinkis drūtai, — pasakė. Toji įkibo. Juozukas traukė, aš stūmiau. Ir ji jau buvo krante. Tada abudu ištraukė mane. Metėme kuolą atgal ant markos, ir kad nešėmės namo, tai nešėmės. Vanduo čiurkšlėmis bėgo iš drabužių. Mūsų su Juozuku kelnaitės tik dryksėjo, kai viena kalaša kliuvo į kitą. Pranytės kojelės tik švytravo po šlapia kaip linų marka suknyte.

— Daugiau žinosime, kaip linų markon šokinėti.

— Ta linų marka..

r.

Ten, kur...

Ten, kur aukštą krantą muša
Neries bangos sidabrinės;
Kur senelis miestas rymo,
Toksai liūdnas, nusiminęs;

Kur aukšti bažnyčių bokštai
Aukso galvas dangun kelia;
Kur, ant aukšto, aukšto kalno
Stovi kryžiai tris išbalę, —

Ten gymiau aš, ten ir augau,
Tenai brangiajai tevynei
Dirbti aš pasižadejau,
Kolei plaks širdis krūtinėj.

P. Morkūnas.

Buvo tai vasarą.

Trupinėliai

Pasibelsti į duris

Daugelis mūsų, be abejo, žino, kad prieš įeinant į svetimą butą ar kambarį reikia pasibelsti į duris. To reikalauja mandagumas. Taip ir jūs, mieli vaikučiai, darykite. Mandagumas reikalauja taip pat belsti į duris švelniai, negalima daužyti.

Seniau į duris nesibelsdavo, o tik jas krapštydavo. Vieno prancūzų karaliaus rūmuose prie durų buvo tyčia pakabintos šukos. Šiandien taip jau nedarome.

Senais Vytauto D. laikais ir pas mus prieš įeinant krapštydavo duris. Vytauto D. brolis Zigmantas buvo tuo durų krapštymu prigautas ir užmuštas. Jo užmušėjai pasikrapštė į duris. Zigmantas pamanė, kad prašosi jo mylimas prijaukintas lokys, ir pravėrė duris. Žudikai įsiveržė į kambarį ir kunigaikštį nudėjo.

ŽAIDIMAI

Skrenda balandžiai

Vaikai išsiskirsto po kambarį į ratą (rankų sau nepaduoda). Kiekvienas žaidėjų pasirenka kurį javų pavadinimą: žirniai, avižos, rugiai, grikiai, miežiai ir t. t. Vienas pradeda kalbėti: — Mūsų balandžiai, išskridę į lauką, įlėkė į miežius. — Tas vaikas, kurs pasivadino miežiais, turi greita pašokti ir tučtuojau atsakyti: — Ne, ne į miežius, jie įlėkė į žirnius. — Tuo būdu balandžiai siuntinėjami nuo vieno lauko į kitą. Fantą duoda tas, kuris nepakankamai greitai atsako ar ilgai galvoja, kitą javų vardą pasako, arba išvardina tuos javus, kurių žaidėjai nepasirinko.

LAIŠKŲ DĖŽUTĖ.

J. St—nui. Aprašymą jau dedame, pasaką įdėsime, eilute „Ruduo" nepasinaudosime. Už visa dėkojame.

A. Petk—skui. Tamstos poezija mums per aukšta, mes prie jos dar nepriaugome.

V. K—čiui. Ir šį karta proza nenusisekusi. Geriau būtų paskiri nuotykiai aprašinėti, ne atsiminimai, ir dar liūdesio spalva nudažyti. Už eilutes dėkojame.

Dilgei. Nematę negalime nieko pasakyti. Gera būtų pasimatyti ir tuo reikalu pasitarti.

P. Dainotui. Ačiu, bet mums netinka.

Visiems bendradarbiams. Mes esame labai dėkingi visiems, kas atsiunčia mums pasakų, eilėraščių, apsakymėlių. Daug kas visa tai parašo patys, kiti — nusirašo iš knygos ar iš kito laikraščio. Negerai tik, kad tie, kas iš kitur nusirašo, padeda savo pavardę ir mums siunčia, kaipo savo kūrinį. O čia, žiūrėk, tikrasis autorius atsiliepia ir mums prikaišioja... Žinia, kad parausti reikia iš gėdos ir atsiprašyti. Ar negeriau būtų po tokiu eilėraščiu ir parašyti to autoriaus pavardė? Ir autorius neprikaišiotų ir gėdos neturėtume... Taigi prašome mūsų bendradarbių prisitaikyti prie šio prašymo: nesisavinti nieko svetimo, rašyti tikrojo autoriaus pavardę ir nurodyti, iš kur paimta patikęs rašinėlis.

Leidėjas atsakomasis redaktorius **Liudvikas Cicėnas.** Vilnius „RUCH" spaustuvė.